

UNIVERZITA KARLOVA

Filozofická fakulta

Katedra sociální práce

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Sabina Kadarová

Rozvod a jeho vliv na dítě

The divorce and its influence upon a children

Poděkování:

Tímto bych chtěla moc poděkovat vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Kateřině Hejnové, DiS., Ph.D. za odborné vedení práce, za ochotu, cenné rady a pomoc při zpracování této práce. Dále bych ráda poděkovala všem respondentům, kteří se zúčastnili kvalitativního výzkumu.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 14.05.2021

Sabina Kadarová

Abstrakt

Bakalářská práce s názvem „Rozvod a jeho vliv na dítě“ je rozdělena na část teoretickou a praktickou. V teoretické části se věnuje rodině, zmiňuje se o typech a funkcích rodiny a o jejím významu. Následující část je věnována rozvodu a rozvodovosti v České republice. Další část popisuje reakce dětí prožívání rozvodu rodičů ve vývojových etapách.

Další část je věnována tomu, jaké mají děti práva v rozvodovém procesu. V neposlední řadě se zabývá spoluprací s OSPOD a svěřením a výchovou dítěte do péče.

Praktická část je realizována pomocí kvalitativního výzkumu. Kvalitativní výzkum byl prováděn pomocí polostrukturovaných rozhovorů s lidmi, kteří mají osobní zkušenost s rozvodem svých rodičů. Praktická část si klade za cíle zjistit, jak rozvod rodičů ovlivňuje děti v jejich osobním životě, zda jsou děti do řešení rozvodové situace zapojovány a do jaké míry se k němu mohou děti vyjádřit.

Klíčová slova

dítě, rozvod, manželství, rodina, vliv, výchova dětí

Abstract

The bachelor thesis entitled " The divorce and its influence upon a children" is divided into a theoretical and a practical part. The theoretical part deals with the family, mentions the types and functions of the family and its importance. The next part addresses divorce and divorce rate in the Czech Republic, while the following part describes the reactions of children and how they worked through their parents' divorce during their developmental stages.

The next part is devoted to the children's rights in the divorce procedure. Last but not least, the thesis deals with cooperation with the Children Social and Legal Protection Authority (OSPOD) and custody of the child as well as their education.

The practical part is mainly focused on the impact of divorce on children. The practical part consists of qualitative research that was based on semi-structured interviews with persons who personally experienced their parents' divorce. The practical part aims to find out how parents' divorce affects children in their personal lives, to what extent children are involved in the divorce and whether and to what extent are children allowed to comment on it.

Key Words

Children, divorce, marriage, family, effect, children raising

Obsah

Úvod	7
I. Teoretická část	8
1 Rodina	9
1.1 Definice rodiny.....	9
1.2 Základní funkce rodiny	9
1.3 Typy rodin.....	11
2 Rozvod	12
2.1 Rozvodovost v České republice	13
2.2. Druhy rozvodů.....	14
2.3 Reakce dětí na situaci spojenou s rozvodem	15
2.4 Prožívání rozvodu rodičů ve vývojových etapách dítěte.....	17
2.5 Práva dětí při rozvodu rodičů	19
3 Výchova dětí po rozvodu	21
3.1 OSPOD.....	24
II. Praktická část	25
4 Cíle výzkumu	26
5 Výzkumná strategie	26
6 Výzkumný vzorek	27
7 Výsledky výzkumu	28
7.1 Respondent č. 1	28
7.2 Respondent č. 2	30
7.3 Respondent č. 3	32
7.4 Respondent č. 4	34
7.5 Respondent č. 5	36
7.6 Respondent č. 6	38
7.7 Respondent č. 7	40
7.8 Respondent č. 8	42
7.9 Respondent č. 9	44
7.10 Respondent č. 10	46
7.11 Shrnutí praktické části	48
Závěr	51
Použitá literatura	53
Internetové zdroje	54
Seznam příloh	55

Úvod

Toto téma jsem mimo jiné zvolila z důvodu, že jsem si rozvodem rodičů prošla i já, když jsem byla dítě. O několik let později jsem byla přítomna tomu, když si rozvodem rodičů prošel můj mladší bratr. Každý z nás na situaci nahlížel jinak, prožíval ji jiným způsobem a vyrovnal se sní po svém a zcela odlišně. Chtěla jsem proto zjistit, jak na situaci nahlíží ostatní a jak situaci prožívají oni.

Rozvod se netýká pouze dvou lidí, kteří se rozhodli své manželství ukončit, jsou jím zasaženi i jejich blízcí. Pokud se podíváme do minulosti, byl rozvod poměrně ojedinělou záležitostí, dnes je však rozvod vnímán jako běžná záležitost. Rozvodovost v České republice je v současnosti velmi vysoká. S rozvodem se každý rok potýká několik tisíc manželských párů. V roce 2020 bylo rozvedeno 21,7 tisíc manželství.¹ I přesto, že se počet rozvodů každým rokem zmenšuje, je stále číslo velmi vysoké. Pokud se v rodině nachází děti, jsou rozvodem většinou zasaženy i ony. Někdy si rodiče ani neuvědomují, jak to jejich děti může poznamenat, a že i děti celou situaci velmi dobře vnímají a prožívají ji. Je potřeba si uvědomit, že rozvodem pro rodiče dětí nic nekončí. Manželé sice po rozvodu přestávají být manželé, ale rodiči zůstanou napořád. Je potřeba, aby byl kladen velký důraz na to, jak děti rozpad manželství vnímají, jak se cítí a vysvětlovat jim situaci. Každé dítě je jiné, nelze říci, jak zareaguje a jak se bude chovat, jelikož záleží na věku i na tom, v jaké rodině dítě vyrůstá.

Bakalářská práce je strukturována do tří hlavních kapitol. V teoretické části se věnuje rodině, zmiňuje se o typech rodiny a popisuje, jaké funkce rodina má. Další část je věnována rozvodu, rozvodovosti v České republice a druhům rozvodů. V závislosti na cíli práce se v rámci teoretické části pojednává i o tom, jaké mohou nastat reakce dětí na rozvodové řízení. V neposlední řadě se práce zabývá spoluprací s OSPOD a svěřením dítěte do péče.

Praktická část je založena na kvalitativním výzkumu. Kvalitativní výzkum byl prováděn pomocí polostrukturovaných rozhovorů s lidmi, kteří mají osobní zkušenost s rozvodem svých rodičů. Praktická část si klade za cíl zjistit, jak rozvod rodičů ovlivňuje děti v pozdějším věku a do jaké míry jsou děti do rozvodové situace zapojovány. Zároveň analyzuje rozvodovou problematiku, zjišťuje, jaké jsou možnosti po rozvodu, jak jsou rozvodem děti poznamenány a jaké jsou možnosti řešení.

¹ POHYB OBYVATELSTVA – ROK 2020. Český statistický úřad [online] Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-rok-2020>

I. Teoretická část

1 Rodina

Rodina je pouto mezi pokrevně příbuznými či mezi těmi, koho za rodinu považujeme. Rodina nám utváří místo, kam se rádi vracíme, kde rádi trávíme svůj čas a kde víme, že je nám nabídnuta pomoc, ať už se potýkáme s jakýmkoliv problémy. Tato kapitola se bude především soustředit na definici rodiny, na její funkce a typy.

Domovem pro všechny členy domácnosti se stává rodina. V rodině býváme mnohem uvolněnější než na veřejných místech. Vzájemně se nebojíme projevovat své emoce, sdílet zážitky, a především jsme tu jeden pro druhého a vždy dokážeme podat pomocnou ruku, pokud je to třeba. Rodina je pro nás místo, kde se cítíme bezpečně a kam se rádi vždy vracíme.²

1.1 Definice rodiny

Soužití lidí jedné nebo více generací. V němž je podstatná emocionální a ekonomická podpora jednotlivců. Jádrem rodiny je partnerství dvou dospělých lidí, pokud v ní dva dospělí partneři žijí. Nejsilnější biologickou vazbou v rodině je vazba mezi dítětem a rodičem. Pokud v rodině vyrůstají děti, je podstatnou funkcí rodiny zajištění všech potřeb dětí.³

Rodina je považována za instituci, kterou nelze nahradit. Rodina je symbol podpory. Místo, kde nacházíme pomoc, když členy rodiny něco trápí.

Je to spojení dospělých a dětí. Dítě v rodině za podpory dospělých získává jistotu a pocit bezpečí. Dítě se učí novým dovednostem, utváří si postoje a vlastní názory. To vše je úděl rodiny.⁴

1.2 Základní funkce rodiny

Za funkce rodiny lze považovat povinnosti nejenom vůči sami sobě, ale i vůči celé společnosti. S. Střelec⁵ předkládá několik funkcí rodiny: hospodářská, biologicko-populační, výchovná, funkce odpočinku a obnovování tělesných a duševních sil.

² Srov. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s.11.

³ Srov. MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí: dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků*, s.11.

⁴ Srov. MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*, s.183

⁵ Srov. STŘELEEC, S. *Kapitoly z rodinné výchovy*, s.74

Špaňhelová ⁶ nám překládá čtyři základní funkce rodiny:

➤ **Biologicko-reprodukční funkce**

- Tato funkce zajišťuje příchod nové generace na svět. Je úzce spojena s uspokojováním sexuálních potřeb lidí.

➤ **Ekonomicko-zabezpečovací funkce**

- Touto funkcí je chápáno zabezpečení rodiny, a to jak ve formě materiální, tak i finanční. Rodina se snaží dle svých sil a možností zabezpečit své děti i celou domácnost. V každé rodině je norma této funkce různá a nelze ji jednoznačně vytyčit. Vždy je kladen důraz na konkrétní rodinu a podle toho je dál posuzována.

➤ **Emocionální funkce**

- Rodina by měla své děti zabezpečovat emočně. Měla by dbát na jeho pocity, mluvit s ním o tom, co ho trápí, snažit se porozumět jeho pocitům. Dítě by mělo mít pocit, že v rodině ho vždycky vyslechnou a poradí mu. Dítě by mělo v rodině zažívat pocit jistoty a bezpečí a mělo by být zahrnuto láskou.

➤ **Socializačně výchovná funkce**

- Rodina je prvním krokem v rámci socializace. Rodina by měla dítě vybavit určitými společenskými normami a zásadami společenského chování. Rodina by měla dbát na to, aby se dítě ve společnosti nebálo prosadit si své názory, aby bylo schopné vytvářet si společenské vztahy s ostatními.

⁶ Srov. ŠPAŇHELOVÁ, I. *Dítě a rozvod rodičů*, s.12.

1.3 Typy rodin

Na rodinu lze nahlížet z pohledu fáze života jako na rodinu orientační a na rodinu reprodukční. Orientační rodina je ta, do které jsme se narodili a ve které jsme byli vychováváni. Naopak reprodukční rodina je ta, ve které zakládáme vlastní rodinu a stáváme se rodiči.

Rodinu lze rozdělit dle velikosti na nukleární a širší rodinu. Nukleární rodina je ta, ve které žijí dvě generace osob, jsou to rodiče a děti. Širší rodina zahrnuje více generací osob, mezi které může zařadit tety, strýce, prarodiče a mnoho dalších.⁷

Z hlediska funkčnosti rodinu dělíme na: funkční, funkční s přechodnými problémy, problémovou dysfunkční a na afunkční rodin

- **Funkční rodina:**

Ve funkční rodině jsou vytvořeny ideální podmínky pro výchovu dětí. Rodina zabezpečí zdravý vývoj i výchovu dítěte.

- **Funkční s přechodnými problémy**

Rodina se může potýkat s problémy různého rázu, ať už je to zvyšování finančních nákladů či živelná pohroma. Tyto problémy lze překonat, aniž by byla rodina ohrožena, a aniž by v rodině zanechaly nějaké trvalé následky

- **Problémová rodina**

V rodině se vyskytují problémy, které ji ohrožují a mohou mít negativní dopad jak na rodinu, tak ohrozit zdravý vývoj dítěte.

Rodina není schopna zdolat problémy sama a je potřeba, aby vyhledala odbornou pomoc.

- **Dysfunkční rodina**

V rodině se vyskytují závažné a dlouhodobé problémy, které mají viditelný dopad na celou rodinu. Rodina je značně poškozena.

Formy poradenské péče nemají v případě dysfunkčních rodin vysokou účinnost a bývají zvažovány možnosti zajištění náhradní péče pro děti.

- **Afunkční rodina**

Rodina nezvládá dál plnit funkci rodiny a stává se pro dítě život ohrožující. Vede k odebrání dítěte z rodiny a umístění do náhradní péče, aby byl zajištěn jeho zdravý vývoj a potřebná výchova.⁸

⁷ HAVLÍK, R., KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*, s.67

⁸ PROCHÁZKA, M. *Sociální pedagogika*, s.113

2 Rozvod

Rozvod manželství je zakotven v § 755 až 758 zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník.⁹

Rozvod je veliký zásah do celé rodiny. To, co bylo v rodině po celou dobu budováno, se najednou bortí a zpřetrhává se. Rozvod je prostředkem pro rozvázání manželství, který je v České republice zaveden od roku 1919.¹⁰

Rozvod manželství musí být jen v odůvodněných případech. Je velice důležité, aby rozvod manželství byl jen pokud je manželství poškozeno a je v krizi. Neexistuje již žádná možnost obnovy soužití. Pokud jsou v manželství i nezletilé děti je povinnost na ně brát ohled. Nesmí být ohroženy jejich zájmy a jejich výchova. O výchově a výživě dětí musí být rozhodnuto soudem ještě před vydáním rozhodnutí o rozvodu manželství.¹¹

Před podáním žádosti o rozvod někteří manželé promýšlí i jiné varianty, než je podání žádosti o rozvod a využívají odbornou pomoc v manželských poradnách, mají zájem se situací pracovat. Je zřejmé, že manželé si uvědomují vážnost situace. Pokud se v rodině nacházejí děti je to obzvlášť těžké rozhodnutí.

Lidé vstupují do manželství s velkým očekáváním, přejí si, aby to byl celoživotní závazek. Dávají do manželství velké úsilí, svoji energii, a proto pro nikoho není lehké se jej vzdát a začít budovat všechno od začátku. Důvody, které k rozvodu manželství přispívají, jsou různorodé. Velkou měrou přispívá špatná finanční situace, rozdílné názory na výchovu dětí či odpovědnost, která je na rodiče vyvíjena.¹²

⁹ ZÁKON Č.89/2012 Sb., Občanský zákoník

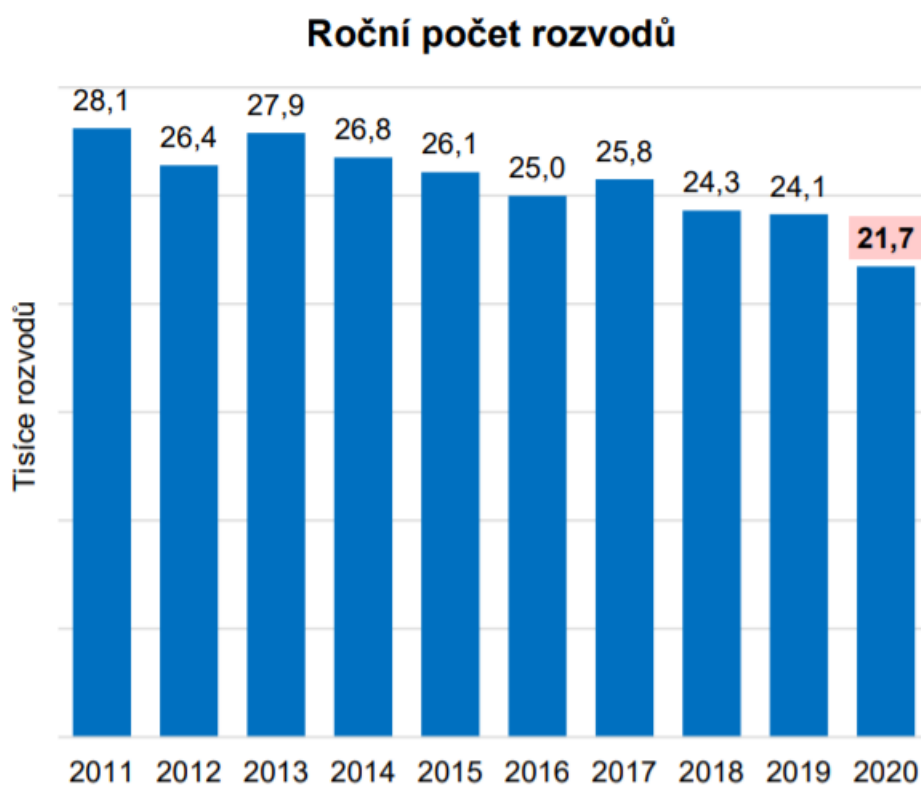
¹⁰ Srov. FUČÍK, P. *Rozvod a změny reprodukčních strategií*, s.37

¹¹ Srov. NOVÁK, T., PRŮCHOVÁ, B. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*, s.17

¹² Srov, SMITH, H. *Děti a rozvod*, s.15

2.1 Rozvodovost v České republice

Rozvodovost v České republice rok od roku klesá, ale číslo rozvodovosti je stále pořád vysoké. Každý rok se rozvádějí tisíce manželství z různorodých důvodů. V roce 2019 za nejčastější příčiny rozvratu manželství byly uváděny následující: rozdílné povahy, názory a zájmy, nevěra, alkoholismus, nezájem o rodinu či další příčiny.¹³

Obrázek 1: Roční počet rozvodů od roku 2011 do roku 2020 ¹⁴

Pokud se podíváme na počty rozvodů v roce 2020, lze zjistit, že bylo rozvedeno 21,7 tisíce manželství. Ubylo o 2,4 tisíce rozvodů, než tomu bylo v roce 2019. Celkem 52 % rozvodů proběhlo na společnou žádost manželů. Celkem v 12,7 tisíce rozvedených manželství byly nezletilé děti. (viz Obrázek 1)¹⁵

¹³Demografická ročenka České republiky - 2019: *Rozvody podle příčiny rozvratu manželství*. Český statistický úřad (ČSÚ) [online]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-ceske-republiky-2019>

¹⁴ OBRÁZEK 1: *Demografický vývoj Česka v roce 2020* [online] Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-rok-2020>

¹⁵ POHYB OBYVATELSTVA – ROK 2020. Český statistický úřad [online] Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-rok-2020>

2.2. Druhy rozvodů

V České republice se můžeme setkat se dvěma typy rozvodů. Nesporným a sporným rozvodem.

- **Nesporný rozvod**

Předpokladem tohoto typu rozvodu je skutečnost, že se oba manželé chtějí rozvést, tudíž obě strany s rozvodem souhlasí. Pro podání soudního návrhu na nesporný rozvod manželství je potřeba souhlasu druhého z manželů, který návrh nepodával. Při tomto typu rozvodu musí být splněny následující podmínky:

1. Manželství přetrvává minimálně jeden rok.
2. Manželé spolu nežijí minimálně šest měsíců (což musí být doloženo)

Musí být uzavřena dohoda o úpravě poměrů k nezletilým dětem. Dohoda říká, zda budou děti svěřeny do péče jednoho z rodičů či do střídavé nebo společné péče rodičů a jak bude upraveno výživné k nezletilým dětem.

- **Sporný rozvod**

Druhým typem rozvodu je sporný rozvod. Na tento typ rozvodu se přistupuje, pokud se chce rozvádět jen jeden z manželů a druhý s rozvodem nesouhlasí. V rámci řízení před soudem je prováděno dokazování, které má určit, zda je manželství trvale a hluboce rozvráceno a nelze očekávat nápravu. Zjišťují se důvody a příčiny rozvodu manželství. Musí být doložena úprava výchovy a výživy nezletilých dětí po rozvodu. Po ukončení řízení a po vydání rozsudku lze řešit otázky týkající se společného jmění a majetku.¹⁶

V obou typech rozvodu je potřeba, aby bylo ještě před rozvodem manželství rozhodnuto o výchově a výživě nezletilých dětí, pokud v manželství jsou. Manželství nesmí být rozvedeno, pokud je v rozporu s nejlepšími zájmy dětí.¹⁷

¹⁶ Srov. NOVÁK, T., PRŮCHOVÁ, B. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*, s.30

¹⁷ Srov. SMITH, H. *Děti a rozvod*, s.162

2.3 Reakce dětí na situaci spojenou s rozvodem

Každé dítě je jiné a na vzniklou situaci může nahlížet různorodě. Obvykle se děti cítí zmateně, nejistě a netuší, co ho vlastně čeká dál. Zatímco některé děti se uzavřou do sebe a nedávají najevo své pocity a emoce, jiné naopak více poukazují samy na sebe, více zlobí či se dožadují větší pozornosti od rodičů. Rozvod značí pro mnohé děti obavy, strach z nejistoty. Má obavy, co bude dál, cítí se osamoceny, chybí mu jistota.¹⁸

Dívky se s potížemi způsobenými rozvodovou situací setkávají ještě před samotným rozvodem a také tehdy, když se v rodině vyskytují hádky, negativní emoce, špatná atmosféra.

U chlapců se vyskytují potíže překvapivě až po proběhlém rozvodu, ale zato můžou přetrvávat velice dlouhou dobu.¹⁹

V tomhle ohledu hraje velikou roli i věk dítěte a jeho rozumová vyspělost. Pro mladší děti bude situace spojená s rozvodem velice traumatizující, nepochopitelná a těžko uvěřitelná. Starší děti budou také zmateny, ale rodiče jim budou moci vzniklou situaci vysvětlit, a i zodpovědět vyvstalé otázky.

Špaňhelová předkládá několik možných reakcí dítěte na rozvodovou situaci:

- **Lež**

Dítě může na rozvod reagovat lhaním. Dítě nepravdy používá, aby na sebe upozornilo. Chce dát najevo své pocity, myšlenky a očekává od rodičů zpětnou vazbu.

Lhaní se u dětí objevuje během předškolního věku.

- **Noční děsy**

Noční děsy se objevují u dětí od 8.měsíce do 11 let věku dítěte.

Dítě mohou trápit noční děsy spojené se situací ve které se nachází a projevují se křikem dítěte, které není probuzené. Noční děs může být pro dítě traumatizující a dost obtížně se z něj vzpamatovává. Pro rodiče je těžké dítě uklidnit

- **Krádeže**

Drobné krádeže, při kterých se dítě snaží vědomě na sebe upozornit. Dítě si přeje, aby se mu dostávala pozornost od rodičů a krádež bere jako jednu z možností, jak toho docílit.

¹⁸ SMITH, H. *Děti a rozvod*, s.172

¹⁹ Srov. NOVÁK, T. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí* s.20

- **Lhostejnost**

Dítě je jiné než dříve, jinak se tváří a chová se, jako by se ho celá situace vůbec netýkala.

Dítě je velice zmatené, neví, jak se s novou situací, která v rodině panuje, vyrovnat.

- **Útěk z domova**

Jednou z reakcí může být útek nebo pokus o útek z domova. Dítě je situací natolik zasaženo, že utíká od rodičů. Neví, jak dál, připadá si na všechno samo a má strach. Volí nebezpečnou cestu, jak ze situace uniknout.

- **Dítě se cítí vinno**

Dítě se viní za to, jaká v rodině panuje atmosféra. Obviňuje se za hádky rodičů. Vychítá si, že on je příčinnou hádek a napjatých vztahů.

- **Zamlklost**

Z veselého a usměvavého dítěte se najednou stává velice tiché, zamlklé dítě s pochmurným výrazem ve tváři. Dítě se cítí nejistě a netuší, co bude následovat. Má z budoucnosti obavy.²⁰

²⁰ ŠPAŇHELOVÁ, I. *Dítě a rozvod rodičů*, s. 46-53.

2.4 Prožívání rozvodu rodičů ve vývojových etapách dítěte

Špaňhelová předkládá možnosti, jak děti mohou reagovat na rozvod ve vývojových etapách. Zdůrazňuje, že každé dítě reaguje odlišně záleží na mnoho faktorech

Novorozenec a kojeneček (do 1 roku)

- Dítě nedokáže porozumět rodinným zklamáním. Avšak dokáže vnímat nálady, které zrovna panují v rodině. Dítě dokáže vycítit a vnímat nálady člověka, který se o něj zrovna stará a pečuje o něj.
- Pokud se matka či otec, nebo jiná pečující osoba cítí smutni, pláčou dítě to dokáže vnímat a reaguje na to. U dítěte se tyto emoce mohou projevit taktéž, především pláčem, dítě vyžaduje pozornost, je neklidné.
- Matka může péči o dítě až přehánět. Matka může být ta, která se především od dítěte stará a otec může situaci vnímat, jako že je nepotřebný a že je odsunut na druhou kolej. Je nutné, aby bylo jak matce, tak i otci umožněno starat se o dítě stejnou měrou.

Batole (1-3 roky)

- Děti v tomto období vnímají již význam slov. Rodinu bere jako bezpečné a uklidňující místo. Dítě rozvíjí svoji představivost a vytváří si svůj fantazijní svět. Pomocí her, lze zjistit jeho pocity, nálady, když se bude dítěti naslouchat.
- V tomto věku je třeba se dítěti dostatečně věnovat, hrát si s ním, povídat si s ním a naslouchat mu.
- Dítě je více vzteklé, je neklidné. U dítěte se mohou vyskytovat potíže se spánkem, trápit ho noční děsy a může mít strach z odloučení rodičů.

Předškolní věk (3–6 let)

- V tomto věku má dítě časté fantazijní představy z čehož si vytváří své vlastní názory. Pro dítě je rodič největší opora. Dítě rodičům věří a jsou pro něj nejdůležitější osobami a je na místě, aby dítěti bylo připomínáno, že je tu rodič pro něj a že se na něj může dítě kdykoliv obrátit.
- Dítě touží po jiných dětech a chce s nimi trávit svůj čas, hrát si s nimi a vytvářet si sociální vazby.

- U dítěte se může projevit nesoustředěnost, změna nálad. U dítěte mohou nastat výbuchy agrese. Dítě bývá nesoustředěné a neklidné.²¹

Mladší školní věk (do 11 let)

- V tomto věku si dítě užívá života. Poznává a utváří si kamarádství a udržuje sociální kontakt s ostatními. Začleňuje se do kolektivu, učí se zodpovědnosti. Dokáže naslouchat názorům ostatních a přináší na situace i svůj vlastní pohled a své myšlenky.
- Rodiči by měli k dítěti být upřímní, měli by se snažit se nic nezkreslovat a být nezaujatí. Rodič by měl dítě podporovat a vést k odpovědnosti.
- Dítě by mělo mít vlastní povinnosti, za které by mělo být zodpovědné. Rodiče by měli dítě motivovat.
- U dítěte mohou přetrvávat pocity smutku a agrese.

Dospívání (11-20 let)

- Toto období je nejen pro dítě, ale i pro rodiče mnohdy velmi náročné období. Dítě je vůči lidem kritické, ostražité jak k situacím, tak i k rodičům.
- Někdy se uzavírá samo do sebe a nechce sdílet pocity s ostatními. Nechce komunikovat a chce zůstat jen ve své osobní „bublině“. Nechce se zabírat problémy rodičů.
- Rodič by se neměl bát se svým dítětem komunikovat. Zkusit vynaložit snahu vzájemného porozumění a zkoušet hledat řešení, které uspokojí obě strany.
- Dítě často hledá samo sebe. Dítě je ve špatném citovém rozpoložení. V jednu chvíli je veselé a pak najednou začne plakat a cítit se smutně.²²

²¹ Srov. NOVÁK, T., PRŮCHOVÁ, B. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*, s.55

²² Srov. ŠPAŇHELOVÁ, I. *Dítě a rozvod rodičů*, s. 85-95.

2.5 Práva dětí při rozvodu rodičů

Soud má povinnost informovat dítě o soudním řízení, má právo dozvědět se informace, které se ho přímo dotýkají. Toto právo ve větší míře zaštituje OSPOD, který správně vyhodnotí, jak a v jaké míře informace dítěti sdělit. Realizace vždy závisí rozumové a volní vyspělosti dítěte. Je kladen důraz na nejšetrnější způsob sdělování a na pochopením dítětem.

Dítě má dále právo vyjádřit své názory a svá přání. Při výslechu u soudního řízení se dítě může ke všemu vyjádřit či prostřednictvím kolizního opatrovníka dítěte. Velký důraz je kladen na to, aby dítě nebylo vystaveno nepříjemným otázkám, na které nechce odpovídat či by mohlo rozhodit jeho psychický stav.²³

Věková hranice pro zjištění, zda je dítě schopno přijímat a chápat informace a vyjádřit vlastní názor je stanoven hranicí 12 let. Je možnost se ptát i děti mladších 12 let, ale vždy záleží na rozumové a volní vyspělosti daného dítěte.²⁴

Dítě by mělo mít při rozhovoru pocit bezpečí, aby bylo schopné se uvolnit a říct co opravdu cítí.

„Při vedení rozhovoru by měl být hlavní důraz kladen na následující aspekty:

- *vytvoření atmosféry důvěry a bezpečí,*
- *navázání dobrého vztahu,*
- *zmapování aktuálních potřeb dítěte a překážek,*
- *uspokojení těchto potřeb,*
- *eliminace či respektování překážek,*
- *zmapování názoru na situaci“²⁵*

²³ BRZOBOHATÝ, R., CIRBUSOVÁ, M., ROGALEWICZOVÁ, R. *Interdisciplinární spolupráce v nejlepším zájmu dítěte*, s.24-25

²⁴ KNETLOVÁ, Z., Čí je to hra?: zapojování dětí do rozhodovacích procesů jako promyšlená strategie při práci s rodinou ve sporech o dítě, s.107

²⁵ KNETLOVÁ, Z., Čí je to hra? : zapojování dětí do rozhodovacích procesů jako promyšlená strategie při práci s rodinou ve sporech o dítě, s.22

„Za minimální práva dětí v rozvodové situaci považuje O.Matoušek 2015 následovně:

- právo na kontakt s rodiči, prarodiči a dalšími blízkými lidmi, k nimž má vztah,
- právo být vyloučen/a ze sporů dospělých,
- právo neposlouchat negativní hodnocení druhého rodiče ani dalších členů rodiny a nebyť nucen/a toto hodnocení s nikým sdílet,
- právo komunikovat s oběma rodiči a dalšími blízkými lidmi kdykoli (např. pomocí telefonu, internetu),
- právo mít u sebe věci připomínající druhého rodiče a jiné blízké lidi (např. fotografie, knihy, hračky),
- právo na bezpečný domov u obou rodičů (včetně vlastního místa na spaní),
- právo na to, aby rodiče spolupracovali při předávání mezi dvěma domovy,
- právo na to, aby lidé, s nimiž je dítě ve styku, nebyli pod vlivem alkoholu nebo jiných drog,
- právo mít své věci (včetně oblečení, telefonu) a užívat je v prostředí obou domovů“.²⁶

Práva výše zmíněná jsou důležitá, pro správný vývoj dítěte i v nelehké situaci, kterou zažívají v důsledku rozvodu rodičů. Na děti je potřeba brát ohled. Dítě je celou situací velmi zasaženo, proto je důležité abychom se snažili mu to ještě více neztěžovat. Je důležité respektovat jeho přání, tužby a prosby, pokud je lze splnit. Dítěti musíme naslouchat mu, povídat si s ním a reagovat na jeho pocity.

²⁶ MATOUŠEK, O. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*, s.28-29

3 Výchova dětí po rozvodu

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník nám předkládá několik možností, jak o výchově dětí rozhodnout.

Soud může svěřit dítě do péče jednoho z rodičů, nebo do střídavé péče, nebo do společné péče; soud může dítě svěřit i do péče jiné osoby než rodiče, je-li to potřebné v zájmu dítěte. Má-li být dítě svěřeno do společné péče, je třeba, aby s tím rodiče souhlasili.²⁷

Dítě je svěřeno do péče jednoho z rodičů

Dítě je svěřeno do péče matky či otce. Druhý z rodičů je zavázán vyživovací povinností vůči dítěti.

Dítě je svěřené do péče matky

- + matka dítě zahrnuje láskou, dává mu důkladnou péči
- + dítě se matce dokáže lépe svěřit
- + matka s dítětem může trávit více času doma, tím si budují lepší vztah
- + dítě žije v jednom domově na které je zvyklé

- matka může být na dítě emočně vázána
- přes emoce může dítě poštvať a očerňovat proti otci
- matka se může potýkat s finančními problémy a nebude moci dítěti dát vše, co by si přálo

Dítě je svěřené do péče otce

- + dítě vnímá otcovu výchovu, která je jiná než matčina
- + do výchovy může zasahovat i další osoba například babička se kterou dítě může trávit více času
- + dítě žije v jednom domově, kde je zvyklé

- dítěti může chybět něžné zacházení, pohlazení, matčina láska
- dítě se otci nechce svěřovat

²⁷ Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník, Výkon rodičovské odpovědnosti po rozvodu manželství, § 907, odst. 1. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/>

- otec na některé věci nezná odpověď
- otec má díky pracovní vytíženosti na dítě méně času²⁸

Dítě je svěřeno do střídavé péče

Dítě může být svěřeno do střídavé péče. Ta funguje na principu, kdy je dítě v předem domluvené době svěřeno do péče jednoho z rodičů a s ním odchází do místa bydliště. Po uplynutí smluvené doby (jeden týden, čtrnáct dní, měsíc) je dítě předáno a svěřeno do péče druhému rodiči, ve stejném časovém intervalu.

Dítě pobývá v jedné domácnosti a dle dohody se u něj střídá rodič a zabezpečuje mu péči.²⁹

- + dítě tráví stejný čas s oběma rodiči, vnímá jejich roli rodiče, jejich výchovu
- + více názorů a řešení na konkrétní situace
- + dítě neztratí kontakt ani s jedním z rodičů

- dítě nemá jednotný domov
- jak pro dítě, tak i pro matku může nastat v počátcích smutek z odloučení, zvláště pokud byli zvyklí být spolu doma
- časté přesuny do jiného prostředí či města³⁰

Dítě je svěřeno do společné péče rodičů

Je nutný souhlas obou rodičů. Předpokládá se, že rodiče spolu dobře vychází a nadále spolu zůstávají žít v jedné domácnosti či v blízkém okolí. Společná péče se také nabízí, pokud se dítě již brzy stává zletilým.³¹

²⁸ ŠPAŇHELOVÁ, I. *Dítě a rozvod rodičů*, s.132-134

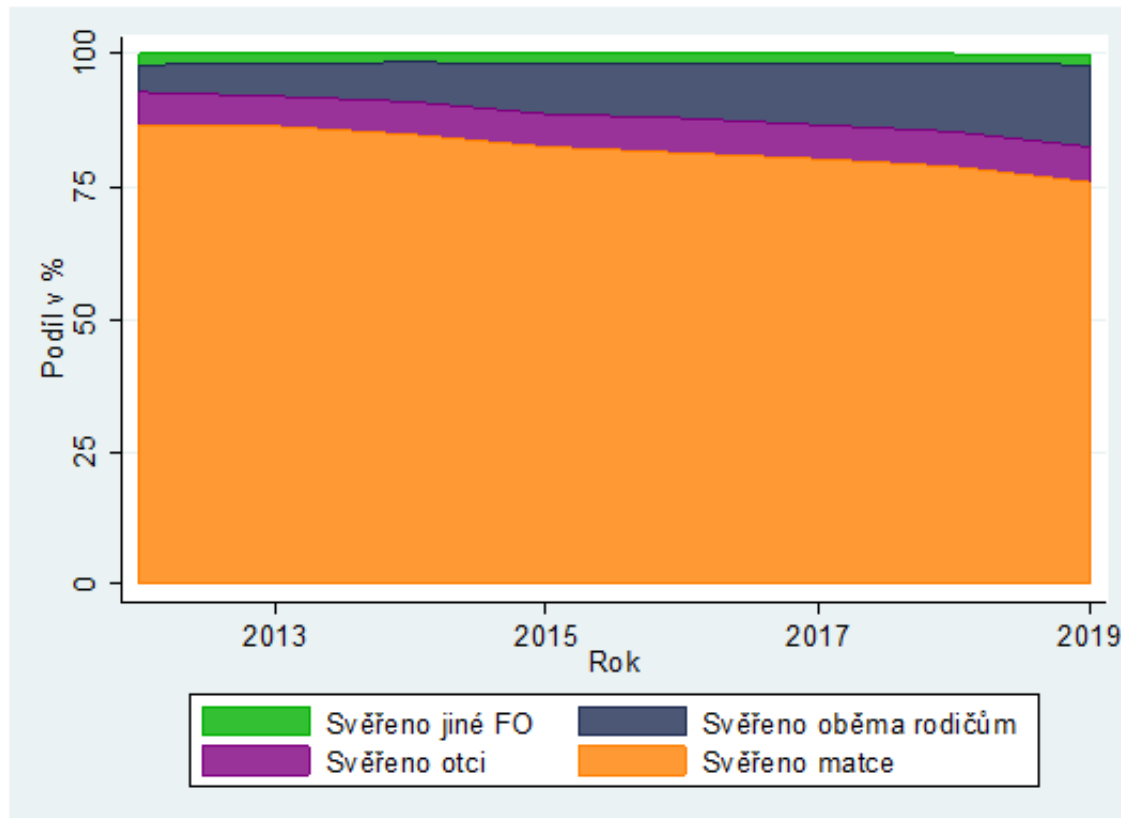
²⁹ KLIMEŠ, J., ŠPAŇHELOVÁ, I. *Rozvádíme se. Je pro nás střídavá výchova dítěte ideálním řešením? Šance dětem* [online]. 30. 11. 2011. aktual.04. 03. 2021. Dostupné z <https://www.sancedetem.cz/rozvadime-se-je-pro-nas-stridava-vychova-ditete-idealnim-resenim>

³⁰ ŠPAŇHELOVÁ, I. *Dítě a rozvod rodičů*, s. 131-139

³¹ NOVÁK, T., PRŮCHOVÁ, B. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*, s.67

Za rok 2019 v necelých 80 % případech soud svěřil děti do péče matky. Počet dětí, které jsou svěřeny do péče oběma rodičům se oproti minulým rokům stále zvyšuje. V roce 2018 se počet vyšplhal na 12,8 % a v roce 2019 se číslo dokonce vyšplhalo na 15,5 % dětí.³²

Graf 44: OS – svěřování dítěte do péče

Obrázek 2: Svěřování dítěte do péče³³

V grafu si lze všimnout že se zvyšuje počet dětí, které byly svěřeny do péče oběma rodičům. Děti, které jsou svěřeny do péče otce rok od roku stále klesá. Nejvíce dětí je stále svěřováno soudem do péče matky.

³² České soudnictví: Výroční statistická zpráva 2019 [online] Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/statisticke-udaje-z-oblasti-justice>

³³ OBRÁZEK 2: Statistická data soudů České republiky 2019 [online] Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/statisticke-udaje-z-oblasti-justice>

3.1 OSPOD

Orgán sociálně právní ochrany dětí (dále jen "OSPOD") má jako prvotní úkol chránit a prosazovat zájmy dětí. Zákon č. 359/1999 Sb. nám upravuje činnost, účel a pravomoci orgánů sociálně právní ochrany dětí.³⁴

System ochrany dětí je garantován státem, ale realizují ho sociální pracovníci. Sociálně právní ochrana dětí je garantována všem dětem, které se cítí ohroženi nebo jsou v nouzi bez jakéhokoliv rozdílu.³⁵

OSPOD zabezpečuje situaci a přihlíží úpravě poměrů nezletilých dětí. OSPOD může zahájit řízení, které povede k nápravě. Pokud sociální pracovníci OSPOD v rámci šetření zjistí, že je dítě v ohrožení či je ohrožen nejlepší zájem dítěte, podávají návrh k soudu pro zahájení řízení.³⁶

V rámci rozvodového řízení je pro dítě ustanoven opatrovník, který má hájit nejlepší zájmy dítěte. Opatrovník spadá pod záštitu orgánu sociálně právní ochrany dětí. Opatrovník je v kontaktu s dětmi, s rodiči je přítomen u všech soudních řízeních, týkající se dětí.³⁷

V podkladech je vhodné se především zaměřit na to:

- jaký má dítě s rodiči vztah
- jak se chová v přítomnosti rodičů
- jak se dítě projevuje, jaké má záliby
- jaký je zdravotní stav dítěte, zda pravidelně dochází k lékaři
- jak se mu daří ve školce/škole
- kdo se o dítě převážně stará
- jaké jsou jeho vztahy se sourozenci (pokud se v rodině sourozenci nacházejí)
- jaké jsou životní náklady rodiny³⁸

³⁴ Zákon. č. 359/1999 Sb. Zákon o sociálně právní ochraně dětí Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/>

³⁵ PEMOVÁ, T., PTÁČEK, R., *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*, s.27

³⁶ KNETLOVÁ, Z., *Či je to hra?: zapojování dětí do rozhodovacích procesů jako promyšlená strategie při práci s rodinou ve sporech o dítě*, s.107

³⁷ NOVÁK, T., PRŮCHOVÁ, B. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*, s.86-87

³⁸ BRZOBOHATÝ, R., CIRBUSOVÁ, M., ROGALEWICZOVÁ, R. *Interdisciplinární spolupráce v nejlepším zájmu dítěte*, s.24

II. Praktická část

4 Cíle výzkumu

Výzkumná část je zaměřena na osobní zkušenosti respondentů, kteří se setkali s rozvodem rodičů. Dále se zaměřuje na jejich pocity v průběhu rozvodu a taktéž na to, zda se změnil vztah s rodiči po rozvodu a jak na celou situaci respondenti nahlíží s odstupem času.

Cílem výzkumu bylo zjistit, jak rozvod rodičů ovlivňuje děti a zda jsou děti do řešení rozvodové situace zapojovány.

Pro dosažení výše zmíněných cílů byly stanoveny tyto výzkumné otázky:

- 1) *Jaký má rozvod rodičů dopad na děti?*
- 2) *Do jaké míry se rodiče snažili s dětmi o situaci mluvit?*
- 3) *Jak je situace poznamenala v osobních životech?*

5 Výzkumná strategie

Pro praktickou část byl zvolen kvalitativní výzkum, který přinese informace o zkoumaném fenoménu. „*Termínem kvalitativní výzkum rozumíme jakýkoliv výzkum, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických procedur nebo jiných způsobů kvantifikace*“.³⁹ Analyzována byla data celkem deseti respondentů.

Pro výzkumnou část byla použita metoda polostrukturovaných rozhovorů s lidmi, kteří zažili rozvod rodičů jako děti. „*Cílem hloubkového a polostrukturovaného rozhovoru je získat detailní a komplexní informace o studovaném jevu*“.⁴⁰ Otázky pro výzkumnou část jsme měli připraveny a v průběhu rozhovorů byly doplňovány dalšími dle potřeby a situace. Otázky použité v kvalitativním výzkumu jsou součástí Přílohy č. 1. Pro zachycení pocitů, neverbálních projevů a prožitků jsme, po vzájemné domluvě, upřednostnili osobní setkání na neformální místě, aby se obě strany cítily co nejpříjemněji.

Polostrukturované rozhovory byly prováděny na místě domluvy, snažili jsme se co nejvíce přizpůsobit respondentům. Předem jsme si stanovili, že pokud by respondenti nechtěli dále odpovídat, či by se cítili nekomfortně, mohou rozhovor kdykoliv ukončit.

³⁹ STRAUSS, Anselm L, CORBIN, J., *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*, s.10

⁴⁰ ŠVARÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K., *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*, s.13

Výpovědi byly se souhlasem všech respondentům nahrávány na diktafon. S respondenty jsme se dohodli, že jejich výpovědi budou použity k této práci a jejich jména budou uchována v anonymitě.

6 Výzkumný vzorek

Kvalitativního výzkumu se zúčastnilo 10 respondentů. Bylo to šest dívek a čtyři chlapci ve věku od 16 do 22 let. Respondenti byli dopředu seznámeni s účelem výzkumu a souhlasili se zpracováním odpovědí do podoby kazuistik.

Respondenti byli vybíráni na základě splnění kritérií záměrného účelového výběru.⁴¹ „Účelový výběr je založen pouze na úsudku výzkumníka o tom, co by mělo být pozorováno je možné pozorovat“.⁴² Respondenti museli zažít rozvod svých rodičů v dětském věku a souhlasili se svěřením svých osobních zkušeností s rozvodovou situací. Nerozhodovalo pohlaví, vzdělání, status ani věk. Snažili jsme se zaměřovat na mladší dospělou populaci, aby si respondenti dokázali vybavit období rozvodu rodičů.

⁴¹ MIOVSKÝ, M., *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*, s.136

⁴² DISMAN, M., *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*, s.112

7 Výsledky výzkumu

7.1 Respondent č. 1

Jméno: Linda

Věk: 18 let

Věk v době rozvodu rodičů: 13 let

Svěřena po rozvodu do péče matky

Linda je studentkou střední školy. Bydlí v rodinném domě se svou matkou a starším bratrem v menším městě.

Doba před rozvodem

Rodina společně žila v menším rodinném domě. Rodinu tvořili otec, matka, Linda a její starší bratr Roman. Manželství rodičů trvalo 20 let. Linda na celé dětství vzpomíná jako na šťastné a nevzpomíná si na žádné hádky. Rodiče se dětem věnovali a nezaznamenala žádný problém.

Matka dětem jednoho dne oznámila, že jí byl otec nevěrný. Před podáním návrhu na rozvod manželství se oba rodiče snažili své manželství zachránit, několikrát navštívili manželskou poradnu a pracovali na obnově vztahu. Matka se snažila najít znovu důvěru v manžela, avšak po roce snahy matka podala žádost o rozvod. Lindě v té době bylo 13 let a jejímu bratrovi 15 let. Její matka podala žádost o rozvod z důvodu nevěry otce Lindy. Manžel s rozvodem nakonec souhlasil.

Linda i její bratr chtěli žít po rozvodu se svou matkou, otec s tím souhlasil, věděl, že mají s matkou velmi dobrý vztah. V době rozvodového řízení se obě děti vyjádřily, s kým chtějí žít, a bylo jim nasloucháno.

Otec s matkou se snažili situaci oběma nezletilým dětem vysvětlit, ujišťovali je, že se pro ně nic nezmění, že pro ně budou pořád rodiči, a že je budou mít rádi pořád stejně. Rodiči se snažili před dětmi nevyvolávat hádky a nezvyšovat hlas. Linda si vzpomíná jen na jednu situaci, kdy matka na otce křičela ohledně domu, ve kterém žijí. Oba se shodli, že pro děti bude lepší, aby zůstaly v domě, kde jsou doposud zvyklé.

Doba po rozvodu

Linda s bratrem otce pravidelně navštěvovali. V době po rozvodu se k otci vždy těšila. Otec se jí hodně věnoval, často jezdili na různé výlety i do zahraničí. Kupoval jí mnohdy dárky. Nyní je ovšem situace mezi ní a otcem velmi napjatá. Otec má novou přítelkyni a chce, aby se k němu nastěhovala. Linda s tímto plánem otce nesouhlasí, přítelkyně jí není sympatická. Linda otce viní ze zničení jejich rodiny a tvrdí, že mu to nikdy neodpustí. Dle Lindy se otec snaží s ní navázat kontakt, ale Linda o kontakt nejeví zájem. Linda je zmatená, trápí se a neví co bude dál. Přála by si, aby bylo všechno jako dříve. Matku i otce má ráda, chtěla by, aby se k sobě zase vrátili.

Vlastní pozorování

Linda při vyprávění o svém otci měla slzy v očích. Lindě při zmínce o otci zmizel úsměv ze rtů a byl nahrazen smutným výrazem. Při vyprávění o otci Linda po chvíli musela změnit téma a vrátit se k němu později.

7.2 Respondent č. 2

Jméno: Petr

Věk: 18 let

Věk v době rozvodu rodičů: 11 let

Svěřen po rozvodu do péče otce

Petr je stále studentem střední školy. Pronajal si menší byt společně s kamarádem.

Doba před rozvodem

Rodiče Petra se vzali po kratší známosti. Manželství trvalo 12 let. V rodině byly na denním pořádku časté hádky, kterým Petr přihlížel. Matka Petra užívala v nadměrném množství alkohol. Tato skutečnost vedla ke konfliktům mezi rodiči. Matka často nebyla doma a péči o syna přebíral otec a matka otce, která pravidelně docházela do jejich bytu. Petr se tím hodně trápil, prožíval smutek. Otec si s ním často povídal, vysvětloval mu danou situaci.

Otec se nakonec rozhodl podat žádost o rozvod a chtěl, aby soud svěřil Petra do jeho péče. Matka s rozvodem, a s tím, aby byl Petr svěřen do péče otce, zásadně nesouhlasila.

Petr si matně vzpomíná, že do domácnosti docházela pracovnice OSPOD, která se zajímala o to, jak se Petrovi daří, jaký má vztah s oběma rodiči a s kým by si přál nadále žít. Otec se s ním na podobné téma několikrát v minulosti bavil, snažil se mu vysvětlit v jaké situaci se nachází.

Doba po rozvodu

Soud na základě zprávy OSPOD a k přihlídnutí k matčině stavu svěřil Petra do péče otce. Matka se nažila po rozvodu se s Petrem stýkat, ale po několika měsících její zájem ochladl a po roce se přestala ozývat úplně.

Petrovi jeho matka velice chyběla, nechápal, proč se najednou přestala ozývat. Petr začal trpět nočními můrami a uzavřel se do sebe. Otec Petra vzal k dětskému psychologovi, aby Petrovi pomohl se se vším vyrovnat. Petr k dětskému psychologovi pravidelně docházel.

Petra celá situace silně poznamenala, je více zamlklý a nechce se svěřovat s tím, co jej trápí. Matka mu stále velice chybí a dává jí za vinu to, že se o něj přestala zajímat a stýkat se s ním.

Petr se od otce v 18 letech odstěhoval, chtěl se osamostatnit a začít žít život jinde a od začátku. Petr dává částečně vinu i otci, vyčítá mu, že kdyby nepodal žádost o rozvod, matka s nimi mohla stále být a nemusel by si tím vším procházet. S babičkou se stále stýká a je rád, že ji má. Petr musel vyhledat odbornou pomoc a docházet na terapii k psychologovi. Petr cítí, že mu to pomáhá a doufá, že bude brzy moci žít poklidným životem a nalezne v životě klid. Věří, že jednou bude moci oběma rodičům odpustit a v životě se posunout dál.

Vlastní pozorování

Petr při vyprávění o svých rodičích měl sklopené oči a působil nervózně. Snažil se během povídání vyprávět humorné historky, aby situaci odlehčil. Při zmínce o matce se jeho výraz změnil a působil smutným dojmem. Z toho, jakým způsobem se Petr o matce zmiňoval, lze usoudit, že mu matka velmi chybí.

7.3 Respondent č. 3

Jméno: Karin

Věk: 20 let

Věk v době rozvodu rodičů: 16 let

Svěřena po rozvodu do péče matky

Karin momentálně žije u otce a jeho přítelkyně. Karin je studentkou na vysoké škole.

Doba před rozvodem

Rodiče Karin byli manželé 20 let. Dle jejích slov bylo manželství rodičů idylické, mohli si dovolit vše, co chtěli. Rodiče ji často brali na dovolené a kupovali jí různé dárky. V rodině se začaly později objevovat časté hádky rodičů. Karin však rodiče ujišťovali, že se nic neděje a že si nemusí dělat starosti.

Jednou když se Karin vracela ze školy si ji matka zavolala a oznámila jí, že se budou s otcem rozvádět. Karin nebyla schopna slov, byla překvapená a nechtěla, aby se to, co slyší zakládalo na pravdě. Snažila se s rodiči mluvit, přemlouvala je, ale neúspěšně, rodiče byli již pevně rozhodnutí.

Karin byla přítomna u soudního líčení. Říká, že se mohla vyjádřit ke všemu k čemu chtěla. Soud ji vyslyšel bez přítomnosti rodičů. Považuje to za skvělou možnost se vyjádřit bez jakéhokoliv nátlaku. Karin přiznává, že nejdříve nevěděla, co má říci, ale po dlouhé úvaze se vyjádřila, že chce být s matkou. Soud svěřil Karin do péče matky.

Doba po rozvodu

Karin pravidelně trávila čas s otcem i během všedních dní. Vztah s matkou Karin považovala za harmonický, až do té doby, než si otec našel novou přítelkyni. Matka dceři často říkala, že by si měla dát pozor, protože na ni otec nebude mít tolik času jako dříve. Karin si s novou partnerkou otce vytvořila hezký vztah, což se matce nelíbilo. Často před dcerou otce pomlouvala. Karin ovšem s otcem a přítelkyní trávila více času než před tím. Před rokem se k otci Karin přestěhovala.

S přítelkyní od otce má kamarádský vztah, společně podnikají různé výlety. Matka tuto skutečnost považuje od dcery za podraz, nechápe, proč se tak dcera rozhodla.

Karin svého rozhodnutí nelituje, mnohem lépe se jí teď žije. Karin věří, že to matka později pochopí a budou spolu mít vztah jako měly dříve. Cítí, že rozvod alespoň otci velice pomohl, je na něm vidět, že je teď opravdu konečně šťastný.

Vlastní pozorování

Karin se snažila udržovat oční kontakt. Při vyprávění o vztahu s otcem s jeho přítelkyní měla úsměv na rtech. Pokud Karin mluvila o matce, vyhýbala se očnímu kontaktu a na malou chvíli znejistěla. Karin si musela během rozhovoru dát několik přestávek od tématu a mluvili jsme o jiných věcech.

7.4 Respondent č. 4

Jméno: Tomáš

Věk: 16 let

Věk v době rozvodu rodičů: 6 let

Svěřen po rozvodu do péče matky

Tomáš bydlí s matkou a se starší sestrou ve větším bytě. Tomáš je žákem posledního ročníku základní školy.

Doba před rozvodem

Tomáš si příliš ze situace před rozvodem nepamatuje. Tomáš dětství zná především z vyprávění a z videokazet, které pro něj rodiče natáčeli. Rodiče se často hádali a otec odcházel z domova. Vše vyústilo v odhalení otcovy nevěry. Matka tuto situaci nedokázala překonat a podala žádost o rozvod. Na to, že by u nich doma kdokoliv zjišťoval informace o tom, jak se mu daří či s kým by si přál žít, si Tomáš nevzpomíná. Otec s návrhem souhlasil, chtěl začít žít nový život.

Manželství bylo rozvedeno po 7 letech trvání. Tomáš byl dle posudku dětského lékaře hodně citově navázan na matku. K tomu soud mimo jiné přihlédl.

Doba po rozvodu

Otec se první měsíc snažil Tomáše navštěvovat a brát si jej k sobě na víkendy. Postupně jeho zájem opadal. Po pár měsících otec přestal o Tomáše jevit zájem. Když bylo Tomášovi 12 let, tak jej otec po 6 letech kontaktoval. Tomáš chtěl otce poznat a matka mu v tom nijak nebránila. Nejdříve kontakt probíhal pomalu, postupně se seznamovali, nacházeli k sobě cestu.

Po několika týdnech se začali navštěvovat i o víkendech. Jezdívali na výlety nebo hráli různé hry. Matka, i otec mu podávali rozdílné informace o tom, jak to dříve bylo. Tomáš se najednou začal matce a sestře odcizovat. Toužil po tom trávit s otcem více času.

Matka tuto situaci nechápala. Na jedné straně chtěla, aby byl Tomáš šťastný, ale zároveň nechápala, jak mohl po tolika letech na všechno zapomenout a odpustit.

Momentálně je situace taková, že Tomáš jezdí k otci pravidelně a tráví s ním volný čas. Rád by se k otci dle jeho sdělení přestěhoval, ale zatím není rozhodnut. Nechce ublížit matce, ale nyní si s otcem rozumí více. Připadá mu, že jej matka nechápe. Otec se s matkou nedokáže

domluvit. Komunikace mezi nimi vážne. Otec chce, aby to matka řešila přes syna, ale matka to chce řešit přímo s otcem. Tomáš všemu přihlíží a cítí se zmateně. Slyší různé věci od matky i otce a neví, která ze stran má pravdu. Nechává dalšímu vývoji volný průběh.

Vlastní pozorování

Tomáš působil od počátku nervózním dojmem. Když začal vyprávět o rodičích, uhýbal pohledem a poklepával nohama. Z toho, jakým způsobem se Tomáš o rodinné situaci vyjadřoval, se zdá, že je zmatený a nerozhodný. Snažil se pořád usmívat, ale v některých chvílích zvažněl.

7.5 Respondent č. 5

Jméno: Lucie

Věk: 22 let

Věk v době rozvodu rodičů: 8 let

Svěřena po rozvodu do péče matky

Lucie je studentkou vysoké školy a bydlí ve společné domácnosti s matkou a mladším bratrem.

Doba před rozvodem

Rodiče Lucie spolu byli v manželství dva roky. V rodině začaly panovat neshody a objevovaly se i hádky. Po vzájemné dohodě se rodiče rozhodli, že bude lepší, když se rozvedou. Nechtěli, aby rozvodem trpěly děti. Rodiče si s Lucií promluvili o všem, co bude následovat, ptali se na její pocity, zodpověděli jí všechny otázky. Obě děti byly svěřeny do péče matky. Na to, že by u nich doma byla pracovnice OSPOD, která by zjišťovala, jak se jí daří, jaký má vztah s oběma rodiči a s kým by si přála nadále žít, si Linda nevzpomíná. Matka otci umožnila navštěvovat děti kdykoliv po vzájemné dohodě a mohl si je brát na víkendy.

Doba po rozvodu

Lucie se s otcem a prarodiči, kde otec bydlel, stýkala pravidelně. Stávalo se, že Lucie chtěla zůstat déle, matka s tím nikdy neměla problém, vždy se snažila vyhovět. Otec s matkou i po rozvodu dokázal vycházet, rodiče si nedělali naschvály. Záleželo jim na tom, aby děti byly šťastné. Matka se po několika letech znovu vdala a měla další dítě, když bylo Lucii 12 let. V té době chtěla Lucie trávit více času s matkou a s novým sourozencem. Otec to chápal a netlačil na ni.

Nyní, i když je Lucie dospělá, se s otcem vídá nepravidelně s ohledem na její studium, nemá tolik volného času. Jednou týdně si s otcem telefonují. Jejich vztah hodnotí kladně. S matkou má vztah hezký, podnikají spolu společné výlety. Matku bere Lucie jako svou kamarádku.

Rozvod bere jako součást jejího života. Chápe, že bylo rozumnější manželství ukončit, než aby byly doma hádky a zbytečné konflikty. Za úspěch považuje to, že se její rodiče dokáží domluvit a rozumně mluvit, mohou spolu posedět u kávy. Lucie je šťastná, protože ví, že se může obrátit na oba rodiče, kteří se společně dokáží na všem domluvit.

Lucie svou budoucnost vidí tak, že by se ráda rozvodové situaci vyvarovala. Pokud by se rozvod týkal i jí, chce brát ohled na děti, aby tím byly zasaženy co nejméně, tedy tak, jak to zažila.

Vlastní pozorování

Lucie často gestikulovala, když vyprávěla. Snažila se udržovat oční kontakt. Po celou dobu se usmívala a často se i smála, když vyprávěla zábavné historky z dětství. Měla po celou dobu rozhovoru pozitivní náladu.

7.6 Respondent č. 6

Jméno: Karel

Věk: 21 let

Věk v době rozvodu rodičů: 14 let

Svěřen po rozvodu do péče matky

Karel si momentálně našel práci, ve které se mu dle jeho slov daří. Má pronajatý byt, ve kterém žije se svými přáteli.

Doba před rozvodem

Na rozvod svých rodičů si Karel dobře pamatuje. Rodiče se často hádali a hádkám Karel přihlížel. Snažil se o tom s rodiči mluvit, chtěl po nich vysvětlení, co se mezi nimi děje. Rodiče mu nechtěli nic říci, ujišťovali jej, že je vše v naprostém pořádku. Situace se v rodině stále zhoršovala.

Poté rodiče Karlovi oznámili, že se chtějí rozvést. Řekli mu, že to tak bude lepší nejen pro ně, ale i pro Karla. Nebude již muset přihlížet neutichajícím hádkám a vyhroceným situacím. Rodiče se Karla ptali, jaký na to má názor, s kým by si přál žít, že je již dost velký na to, aby se mohl rozhodnout samostatně. Nechtěli na něj tlačit a mohl si to všechno v klidu důkladně promyslet. Na to, že by v jejich domácnosti byl pracovník OSPOD, který by se zajímal o to, jak se mu daří nebo s kým by si přál žít si Karel nevzpomíná. Karel chtěl zůstat spíše s matkou. Uvědomoval si, že za čtyři roky bude plnoletý a bude si moci se životem nakládat, jak uzná za vhodné.

Doba po rozvodu

Karel byl spíše samotářský typ. K otci ze začátku jezdil nepravidelně. Otec ani matka jej k ničemu nenutili, nechávali na něm, zda se s otcem chce vidět, či nikoliv. Tento systém fungoval až do Karlovy dospělosti. Po dokončení střední školy se Karel odstěhoval. Společně se svými přáteli si Karel našel byt a práci, která jej bavila.

Karel přiznává, že mu rozvod uškodil, protože neměl oba rodiče doma, nevyhovoval mu systém dojíždění k otci, který bydlel od místa bydliště matky daleko. Nikdy to však matce ani otci nesdělil. Věděl, že je to všechno jen dočasné a on se bude moci brzy odstěhovat. Karel bere rozvod jako prohru v životě, narušení struktury rodiny, která ani po vynaloženém úsilí již nikdy nebude kompletní.

Vlastní pozorování

Karel působil smutným dojmem. Při vyprávění tento dojem zesiloval. Působil nervózně. Často uhýbal očima a upřednostňoval sklopení očí k zemi. Z toho, jakým způsobem se Karel o rodině vyjadřoval, lze usoudit, že je situací zasažen a nad celou situací přemýšlí.

7.7 Respondent č. 7

Jméno: Libor

Věk: 19 let

Věk v době rozvodu rodičů: 13 let

Svěřen po rozvodu do péče matky

Libor je studentem vysoké školy. Žije v pronajatém bytě společně se svými přáteli.

Doba před rozvodem

Libor má mladší sestru a staršího bratra. Manželství rodičů trvalo 16 let. Společně bydleli v rodinném domě na vesnici. První známky napjaté situace v rodině se objevily s oznámením, že otec přišel o zaměstnání. Matka sice do práce docházela, ale se svým příjmem nedokázala zabezpečit celou rodinu. Rodiče si proto museli půjčovat od příbuzných. Otec k celé situaci přistupoval laxe, nesnažil se hledat nové zaměstnání. Vyhovovalo mu být doma. Tím mezi rodiči vznikaly hádky, které se postupem času stupňovaly. Matka věděla, že je situace z dlouhodobého hlediska neudržitelná. Za pomoci svých rodičů si matka sehnala byt a tam se i s dětmi přestěhovala. Otec zůstal v rodinném domě a o kontakt s rodinou neusiloval. Matka si myslela, že se otec nakonec umoudří a práci si sežene, ale bohužel neúspěšně. Proto podala žádost o rozvod. Libor si pamatuje návštěvu pracovnice OSPOD v jejich bytě, která se zajímala o to, jak se mu daří ve škole, jaký má vztah s rodiči a sourozenci i o to, s kým by si přál žít.

Doba po rozvodu

Manželství bylo rozvedeno a všechny děti byly svěřeny do péče matky. Otec se po rozvodu začal snažit, našel si i nové zaměstnání. S dětmi se vídal, ale po několika měsících o zaměstnání znovu přišel. Otec se však snažil a s dětmi se vídal. Libor byl rád, že se s otcem může stýkat a trávit s ním čas. Takto to fungovalo následující 3–4 roky. Poté se otec Liborovi a ostatním sourozencům přestal ozývat, vymlouval se, že se nemohou vidět, protože je zaneprázdněný. Vídali se jen příležitostně, a to většinou při nějaké životní události. Z otcovy strany vycítil Libor nezájem.

Nyní již otce přes rok neviděl, otec mu jednou měsíčně zavolá, ale vídat se nechce, protože nemá čas. Ani Libor již o setkání s otcem nestojí. Dle jeho slov již rezignoval.

S matkou a se sourozenci se pravidelně navštěvuje. Nerozumí tomu, proč otec nečekaně obrátil přístup, ale rozhodl se to nechat být. Pokud otec sám nevyvine iniciativu, Libor se sám do ničeho pouštět nechce.

Libor to vnímá jako jeden z negativních dopadů, který zapříčinil rozvod. V budoucnosti by se rozvodu rád vyhnul.

Vlastní pozorování

Libor se po celou dobu rozhovoru usmíval. Jen ve chvílích, kdy mluvil o svém otci se jeho výraz změnil. Působil smutně a v očích se mu leskly slzy. Z toho, jakým způsobem se Libor o otci zmiňoval, lze usoudit, že je to pro něj velmi obtížné.

7.8 Respondent č. 8

Jméno: Nikola

Věk: 18 let

Věk v době rozvodu rodičů: 14 let

Svěřena po rozvodu do střídavé péče

Nikola je studentkou posledního ročníku střední školy. Momentálně žije s matkou v menším rodinném domě.

Doba před rozvodem

Manželství rodičů Nikoly trvalo dva roky. Společně žili v menším rodinném domě. Nikola neměla žádné sourozence, ale vždy si bratra či sestru přála. Rodiče společně s Nikolou jezdili na časté výlety do zahraničí a kupovali jí, co si přála. Nikola vůbec netušila, že se v rodině něco děje. Nikdy nezaznamenala hádky a konflikty mezi rodiči. Byla proto velmi zaskočena, když jí rodiče oznámili, že si spolu již nadále nerozumí. Nikola nebyla schopna slov. Řekli jí, že se chtějí rozvést a každý chce začít nový život jinde. Nikola se snažila rodiče přesvědčit, aby to ještě přehodnotili, ale rodiče již byli pevně rozhodnutí.

Nikola se se situací špatně vyrovnávala a musela navštěvovat dětského psychologa. Nikola si neuměla představit, že se její rodiče rozvedou, přála si zůstat s oběma.

Pamatuje si na pracovníci OSPOD, která byla u nich doma a povídala si s ní. Rodiče se rozhodli po domluvě se sociální pracovníci a dětským psychologem, že pro Nikolu bude nejlepší střídavá péče. Soud svěřil na doporučení lékaře a sociální pracovnice Nikolu do střídavé péče. Otec se přestěhoval jen pár kilometrů od bytu matky, aby Nikola nemusela dojíždět daleko. Stanovili si dobu 14 dnů, kdy byla u matky, a dalších 14 dnů u otce.

Doba po rozvodu

Nikola si nejdříve na novou situaci zvykala. Těžilo ji, že netráví čas s oběma rodiči současně. Nakonec si uvědomila, že je ráda, že neztratila kontakt ani s jedním rodičem.

Nyní je Nikola spokojená, pravidelně dochází k otci, se kterým má hezký vztah. Dochází k němu o víkendech a v některé volnější dny v týdnu. Když se za situací ohlédne zpětně, přiznává, že měla štěstí v neštěstí. Neztratila kontakt ani s jedním rodičem a s oběma

má krásný, vřelý vztah. Ráda s nimi tráví čas a těší ji, že i po rozvodu se rodiče dokáží na mnoho věcech domluvit a nedělají si naschvály.

Vlastní pozorování

Nikola působí vyrovnaným dojmem. Během rozhovoru se snažila udržovat oční kontakt. Nikola si musela během rozhovoru udělat několik pauz, aby si mohla utřídit myšlenky. Byla pořád usměvavá.

7.9 Respondent č. 9

Jméno: Martina

Věk: 21 let

Věk v době rozvodu rodičů: 13 let

Svěřena po rozvodu do péče matky

Martina žije v pronajatém bytě, ve kterém momentálně sama žije. Má práci, ve které je spokojená.

Doba před rozvodem

Rodiče Martiny uzavřeli manželství po jejím narození. Martina má dva mladší sourozence. Společně žili poklidným životem na vesnici v rodinném domě. Martina několikrát zaslechla, jak se její rodiče hádají. Jednou se odvážila na to rodičů zeptat, ale snažili se to převést na jiné téma. Říkali, že se nemá čeho bát, že se nic neobvyklého neděje. Byla velice zaskočena, když si ji po pár týdnech matka zavolala a řekla jí, že se chce rozvést, protože jí to s otcem již nefunguje. Martina celou situaci vůbec nechápala. Bylo jí to líto, pamatuje si, že se rozplakala. Matka se ji snažila utěšit a vysvětlila jí celou situaci, která bude následovat. Martina se snažila promluvit i s otcem, ale ten jí odvětil, že on s tím nic dělat nemůže.

Doba po rozvodu

Martina si vzpomíná na paní, která je u nich doma navštěvovala a povídala si s ní. Martinu i oba sourozence soud svěřil po dohodě rodičů do péče matky. Otec měl problém najít si bydlení a přespával u známých. Z tohoto důvodu se s matkou domluvil a děti navštěvoval u matky doma. Po pár měsících si otec našel novou přítelkyni a rychle se k ní přestěhoval. Jeho zájem o setkávání s Martinou postupně klesal. Vídali se zřídka a Martině to bylo líto. Snažila se s otcem mluvit, že by s ním ráda trávila více času. Prvních několik měsíců se otec snažil vídat se častěji. Martina byla ráda, protože s otcem se jí společný čas líbil. Když se otcovi narodilo další dítě, zájem opět upadl. Otec Martině tvrdil, že péče o dítě zabírá mnoho času. Otec dětem telefonoval a vídali se několikrát do měsíce. Martina to otcovi vyčítala a byla na něj rozzlobená. Matka se ji snažila několikrát utěšovat.

Nyní s otcem nekomunikuje vůbec. Cítí se zklamaně a vyčítá mu, že dal přednost jejímu bratrovi před ní. S matkou se Martina vídá pravidelně. Matka si našla nového přítele a je dle

jejího sdělení po dlouhé době šťastná. Martina je přesvědčena, že rozvod rodičů ji silně poznamenal a že si zklamání ponese do konce života.

Vlastní pozorování

Martina na mě působila nejistě a nervózně. Uklidňovala se poklepáváním prstů o roh stolu. Při vyprávění o otci měla slzy v očích. Dle toho, jaký způsobem se Martina vyjadřovala, lze usoudit, že ji situace s otcem stále trápí.

7.10 Respondent č. 10

Jméno: Veronika

Věk: 18 let

Věk v době rozvodu rodičů: 12 let

Svěřena po rozvodu do péče matky

Veronika je studentkou posledního ročníku střední školy. Momentálně žije s matkou a jejím přítelem ve větším rodinném domě.

Doba před rozvodem

Veronika na dětství vzpomíná pozitivně. Dětství prožila na statku u babičky a dědy. Rodiče Veroniky se vzali hned po jejím narození. Když bylo Veronice 12 let, rodiče se rozhodli podat žádost o rozvod. Byla svědkem několika hádek rodičů. Otec matku podváděl a ta mu na nevěru přišla. Matka pro otcovo chování neměla pochopení. Veronika celou situaci nechápala. Veronika si matně vzpomíná na návštěvu pracovnice OSPOD v jejich domě, kterou zajímalo, jak se jí daří ve škole. Matka s ní o celé situaci často mluvila. Matka si přála, aby to pro ni nebylo traumatizující a chtěla, aby věděla pravdu. Otec se od rodiny odstěhoval ke své nové přítelkyni.

Doba po rozvodu

Po dohodě zůstala Veronika žít u matky. K otci pravidelně docházela na víkendy. Podnikali spolu výlety a mají mnoho společných zážitků. S novou přítelkyní otce Veronika dobře vychází. Ze začátku pro ni bylo těžké smířit se s tím, že má otec novou partnerku, ale po čase si k ní našla cestu. Matka má nyní nového přítele. Matka chtěla, aby se pro Veroniku stal kamarádem a přistupovala k tomu pomalu. Nechtěla na Veroniku tlačit a vystavovat ji nepříjemným situacím. Veronika si na něj postupně zvykala, nejdříve s tím nesouhlasila, nechtěla jej přijmout do svého života. Matce přítele rozmlouvala. Po několika měsících Veronika partnera matky přijala a vytvořila si s ním kamarádský vztah. Partner se po roce do domu matky přestěhoval a s matkou žije dodnes.

Veronika dokončuje střední školu a ráda by pokračovala studiem na vysoké škole. Chtěla by zůstat bydlet s matkou do té doby, než dostuduje. S otcem se vídá a je za to ráda. Její otec se brzy stane podruhé otcem a Veronika se těší na nového sourozence. Říká, že to bude další životní změna. Přiznává, že po dlouhé době vidí oba rodiče šťastné, i když s někým jiným.

Matka i otec jsou rozdílní, ale cítí se s nimi dobře. Vidí, že rozvod byl pro oba rodiče začátkem jejich nového života. Věří, že kdyby existovalo jiné řešení, rodiče by jej využili. Sama přiznává, že kdyby byla v podobné situaci jako matka, zachovala by se stejně.

Vlastní pozorování

Veronika od počátku působila spokojeným dojmem. Úsměv jí na tváři zůstal až do konce rozhovoru. Na Veronice nebyla pozorována žádná známka nervozity.

7.11 Shrnutí praktické části

Osobní zkušenosti respondentů byly zpracovány do podoby jednotlivých kazuistik. Každý rozhovor byl výjimečný svou jedinečností. Celkově se kvalitativního výzkumu zúčastnilo 10 respondentů (šest žen a čtyři muži) ve věku od 16 do 22 let. Všechna jména jsou pozměněna s ohledem na anonymitu respondentů.

Pro respondenty bylo připraveno několik otázek, ke kterým se mohli vyjádřit dle jejich potřeby. Ve velké míře se stávalo, že se respondenti sami o sobě rozpovídali a následně byly pokládány otázky doplňující. Všechny rozhovory byly vedeny v přátelské a příjemné atmosféře. Respondenti mohli kdykoliv odmítnout odpovídat a rozhovor ukončit, pokud by se cítili nekomfortně.

Snažili jsme se zachytit, jak to v rodině vypadalo před rozvodem, poté jak respondenti vnímají období po rozvodu a v závěru, jak nyní žijí a jak na rozvod nahlíží s odstupem času. Před kvalitativním výzkumem jsme si nestanovili žádné hypotézy. Cílem bylo zjistit, zda byli do procesu rozvodu zapojováni, zda s nimi byla celá situace rodiči řešena a vysvětlena, a co pro ně rozvod znamená v jejich osobních životech.

Jako první jsem se zaměřili na dobu před rozvodem. Všichni respondenti, až na jednoho (č. 4), si na toto období dobře pamatovali. Respondent č. 4 si na období tolik nevzpomínal, jelikož byl malý, informace se dozvěděl od matky a otce. Všichni respondenti na své dětství vzpomínali kladně. Všichni respondenti, vyjma č. 4, č. 1, č. 8, přiznali, že se v rodině začaly vyskytovat hádky mezi rodiči, kterými byli přímými svědky.

Tři respondenti uvedli jako příčinu rozvodu manželství rodičů nevěru ze strany otce. 50 % respondentů uvedlo jako příčinu rozvodu manželství časté hádky rodičů a vyhrocené situace. Respondent č. 2 uvedl, že žádost o rozvod podal otec z důvodu nadměrného užívání alkoholu u matky a nezáměr o rodinu a péči o dítě. Respondent č. 7 za příčinu rozvodu manželství rodičů uvedl ztrátu zaměstnání otce, jeho laxní přístup a žádnou snahu o nápravu situace.

Co se týče svěřením dětí po rozvodu, v 80% případů respondenti uvedli, že byli svěřeni do péče matky. Toto potvrzuje fakt, že se ve větší míře děti svěřují do péče matky. Jeden z respondentů byl svěřen do péče otce a jeden byl svěřen do střídavé péče.

Jako druhému celku jsme se věnovali době po rozvodu, konkrétně tomu, jak byli respondenti v kontaktu s rodičem, kterému dítě nebylo svěřeno do péče. Respondent č. 1 udržoval s otcem pravidelný kontakt, poté co si otec našel novou přítelkyni, se kterou se chtějí

společně sestěhovat, byl kontakt přerušen. Respondent č. 2 s matkou neudržoval žádný kontakt, matka se vytratila z jeho života a zájem nejevila. Respondent č. 3 měl s otcem skvělý vztah, k otci se nakonec přestěhoval. Respondent č. 4 s otcem v kontaktu nebyl vůbec, až po 6 letech si s otcem hledali cestu zpět k sobě. Respondent č. 5 pravidelně udržoval kontakt s otcem. Respondent č. 6 se s otcem vídal nepravidelně, záleželo vždy na domluvě respondenta a rodičů. Respondent č. 7 se s otcem ze začátku po rozvodu vídal pravidelně, poté se otec přestal ozývat a kontakt byl přerušen. Respondentovi č. 8 střídavá péče vyhovovala, stejný čas trávil s matkou i otcem. U respondenta č. 9 probíhal kontakt ze začátku bezproblémově, později se otec kontaktu vyhýbal, až byl úplně přerušen. U respondenta č. 10 byl kontakt s otcem pravidelný a respondent dobře vycházel i s novou partnerkou otce.

Dále jsem se věnovali části, jak moc rozvod ovlivnil jejich osobní život a jak na rozvod nahlíží s odstupem času. Všichni respondenti se shodli, že rozvod je životní událostí, která ovlivňuje a dotýká se všech členů domácnosti. Respondent č. 8 se společně s rodiči musel obrátit na dětského psychologa. Respondent č. 2 musel v dospělosti vyhledat odbornou pomoc u psychologa, protože ztráta matky a její nezájem respondenta psychicky poznamenala. Tři respondenti uvedli, že berou rozvod rodičů jako vysvobození od hádek a začátek budování nového života, nepozorují na sobě negativní vliv, který by zanechala rozvodová situace. Ostatní respondenti uvádí, že určitou měrou jsou rozvodem poznamenáni a přenáší si důsledky i do osobního života. Důvody, které u respondentů převládaly, byly: ztráta kontaktu s druhým rodičem, nezájem rodičů se situací dále pracovat, neschopnost rodičů se po rozvodu domluvit, zklamání z rozvodu jako takového a nedostatečné zpracování porozvodové situace.

Pět respondentů uvedlo, že si pamatují na návštěvu pracovnice z orgánu sociálně právní ochrany dětí v jejich domácnosti, která si s nimi mimo jiné povídala o tom, s kým by si přáli po rozvodu žít. Zároveň také přiznali, že nyní jsou rádi, že jim byla dána možnost volby, a že k jejich názorům bylo přihlédnuto. Ani jeden z respondentů neuvedl, že by to pro něj byl traumatizující či nepříjemný zážitek. Dva respondenti uvedli, že byli přítomni u soudního řízení, kde se mohli svobodně vyjádřit. Tři respondenti dále uvedli, že si nepamatují, že by u nich někdo byl a zjišťoval jejich názor, ani to, že by byli přítomni u soudního řízení. Další tři respondenti uvedli, že se rodiče snažili s nimi o celé situaci mluvit, vysvětlit jim situaci tak, aby pro ně byla co nejvíce pochopitelná. Ostatní respondenti tvrdí, že s nimi byla situace probírána minimálně, rodiče nevyvíjeli dostatečnou iniciativu o tom s nimi mluvit. Všichni respondenti se shodli, že považují za důležité, aby se rodiče snažili děti zapojovat do celého procesu, a hlavně, aby o celé situaci společně mluvili.

Čtyři respondenti již bydlí sami, nebo s přáteli v pronajatém bytě. Zbylí respondenti žijí s matkou, či otcem ve společné domácnosti. Sedm respondentů stále studuje na některé ze škol (střední, či vysoká škola). Tři respondenti již mají zaměstnání.

Všichni respondenti se shodli na tom, že nezáleží, jestli je dítěti osm nebo patnáct let, protože v každém věku se rozvod rodičů dětí dotkne a ovlivní je. Vždy záleží na přístupu rodiny, jak se k tomu postaví a jak dítě do procesu rozvodu zapojí.

Závěr

Tato bakalářská práce pojednává především o rodině a o procesu rozvodu. Analyzuje, jak děti prožívají rozvodovou situaci a jaká mají práva v rozvodovém procesu.

Empirická část je založena na kazuistikách lidí, kteří byli vystaveni rozvodové situaci svých rodičů. Byl proveden kvalitativní výzkum formou polostrukturovaných rozhovorů. Pomocí polostrukturovaných rozhovorů, které jsou zpracovány v kazuistice, tato práce přináší názor na rozvod z pohledu dětí, které tomuto procesu přihlížely. Cílem empirické části bylo vystihnout pocity respondentů, chování rodičů k dětem před rozvodem a po rozvodu a jak se se situací dokázali respondenti vyrovnat, či se stále vyrovnávají. Na každou z kazuistik je třeba nahlížet individuálně a nelze z nich vyvozovat obecné závěry. Každý z respondentů předkládá své vlastní pocity, které prožily během rozvodu svých rodičů. Z těchto důvodů výsledky kvalitativního šetření nelze zobecňovat na celou populaci mladých dospělých, kteří v dětském věku zažili rozvod rodičů.

V kvalitativním výzkumu bylo zjištěno několik různorodých názorů na rozvod manželství. Někteří považují rozvod manželství za všední věc, která se v jejich životě stala. Jiní vnímají rozvod rodičů jako změnu v jejich životě, kterou jsou poznamenáni. Nahlédli jsme i do života lidí, kteří se s rozvodem zcela ještě nevyrovnali a jsou celou situací hluboce zasaženi. Někteří ztratili kontakt s jedním rodičem úplně. Vyslechli jsme nejednou velmi emotivní zpovědi, které jim způsobila porozvodová situace. Jak se ve výzkumu ukázalo, ne všichni vidí rozvod jako negativní věc v jejich životě a naopak tvrdí, že to je příslib možnosti pro jejich rodiče začít nový život. Pro větší část respondentů však rozvod znamená negativa v podobě ztráty kontaktu s rodičem i psychické problémy, pro které museli vyhledat odbornou pomoc.

Rozvod by měl být řádně promyšlen oběma manželi a neměl by být pouhým východiskem z neshod, problémů a hádek, které mohou mezi manželi během manželství nastat. Pokud není jiná možnost a rozvod manželství je nevyhnutelný, měl by být brán co největší zřetel na děti. Je klíčové snažit se s dítětem komunikovat a brát ohled na jeho pocity a názory. Dítě si je velice dobře vědomo, pokud se v rodině děje něco negativního a nezvyklého. Všimá si změn nálad u matky i otce. Proto je vhodné se snažit vše dítěti vysvětlit a naslouchat mu, aby pro něj byl dopad procesu rozvodu co nejmenší. Dítěti by mělo být kladeno na zřetel, že se pro něj nic nemění, láska rodičů k němu je stále pořád stejná, Přestávají být sice manželi, ale rodiči budou stále.

Tato bakalářská práce může být použita pro srovnání s dalšími výzkumy provedené na obdobné téma. Zároveň může přinést rodičům, kteří si procházejí rozvodovým řízením, pohled na to, jak mohou děti nahlížet na rozvodovou situaci.

Použitá literatura

- 1) BRZOBOHATÝ, Robin, CIRBUSOVÁ Martina a ROGALEWICZOVÁ Romana *Interdisciplinární spolupráce v nejlepším zájmu dítěte*. Tribun EU, 2015, 119 s.
- 2) DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 4., nezměněné vydání. Praha: Karolinum, 2011, 374 s. ISBN 978-80-246-1966-8.
- 3) FUČÍK, Petr. *Rozvod a změny reprodukčních strategií*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, 168 s. ISBN 978-80-210-6093-7.
- 4) HAVLÍK, Radomír a Jaroslav KOŤA. *Sociologie výchovy a školy*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2011, 176 s. ISBN 978-80-262-0042-0.
ISBN 978-80-263-1010-5.
- 5) KNETLOVÁ, Zlata. *Čí je to hra?: zapojování dětí do rozhodovacích procesů jako promyšlená strategie při práci s rodinou ve sporech o dítě*. České Budějovice: Krizové centrum pro děti a rodinu, 2017, 215 s. ISBN 978-80-904854-6-4.
- 6) MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí: dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016, 168 s. ISBN 978-80-246-3336-7.
- 7) MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003, 384 s. ISBN 80-717-8548-2.
- 8) MATOUŠEK, Oldřich. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 2015, 256 s. ISBN 978-80-262-0968-3.
- 9) MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993, 124 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-901-4247-8.
- 10) MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006, 332 s. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.
- 11) NOVÁK, Tomáš a PRŮCHOVÁ, Bohumila. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. Praha: Grada, 2007, 144 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1449-3.
- 12) NOVÁK, Tomáš. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. Praha: Grada, 2012, 144 s. ISBN 978-80-247-4110-9.
- 13) PEMOVÁ, Terezie a Radek PTÁČEK. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. Praha: Grada, 2012, 192 s. ISBN 978-80-247-4317-2.
- 14) PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012, 208 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5.

- 15) SMITH, Heather. *Děti a rozvod*. Praha: Portál, 2004, 184 s. ISBN 80-717-8906-2.
- 16) STRAUSS, Anselm L. a CORBIN Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999, 200 s. SCAN. ISBN 80-858-3460-X.
- 17) STŘELEČEK, Stanislav. *Kapitoly z rodinné výchovy: učebnice pro střední školy*. Praha: Fortuna, 1992, 157 s. ISBN 80-852-9884-8.
- 18) ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*. Grada, 2010, 184 s. ISBN 978-80-247-3181-0.
- 19) ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007, 384 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

Internetové zdroje

- 1) Demografická ročenka České republiky - 2019: *Rozvody podle příčiny rozvratu manželství*. Český statistický úřad (ČSÚ) [online]. [cit. 2021-7-13]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-ceske-republiky-2019>
- 2) KLIMEŠ, J., ŠPAŇHELOVÁ, I. *Rozvádíme se. Je pro nás střídavá výchova dítěte ideálním řešením? Šance dětem* [online]. [cit. 2021-7-11] aktual.04. 03. 2021. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/rozvadime-se-je-pro-nas-stridava-vychova-ditete-idealnim-resenim>
- 3) Pohyb obyvatelstva – rok 2019. *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2021-7-11]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-rok-2019>
- 4) Pohyb obyvatelstva - rok 2020. *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2021-7-13]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-rok-2020>
- 5) Statistická data soudů České republiky 2019, České soudnictví: Výroční statistická zpráva [online]. [cit. 2021-7-13] Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/statisticke-udaje-z-oblasti-justice>
- 6) Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, účinnost od 01.01.2014 Výkon rodičovské odpovědnosti po rozvodu manželství Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>
- 7) Zákon. č. 359/1999 Sb. účinnost od 01.04.2000 Zákon o sociálně právní ochraně dětí Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>
- 8) Demografický vývoj Česka v roce 2020[online] [cit. 2021-7-13] Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-rok-2020>

Seznam příloh

Příloha č.1: Seznam použitých otázek v kvalitativním výzkumu

Příloha č. 1:

Seznam použitých otázek v kvalitativním výzkumu

Otázky zabývající se dobou před rozvodem

- 1) Jak jsi reagoval/a, když ses dozvěděl/a, že se tvoji rodiče chtějí rozvádět?
- 2) Pozoroval/a si nějaké změny, které nastaly v rodině?
- 3) Byl/a jsi přítomen/na u nějakých hádek a konfliktů mezi rodiči?
- 4) Mluvili s tebou rodiče o tom, že se chtějí rozvádět? Vysvětlili Ti, z jakých důvodů se chtějí rozvést?
- 5) Snažil/a ses rodičům rozvod rozmlouvat?
- 6) Jaké jsi měl/a pocity, když jsi věděl/a, že je rozvod již nevyhnutelný?

Otázky zabývající se dobou po rozvodu

- 1) Kolik ti bylo let, když se tvoji rodiče rozvedli?
- 2) Mohl/a ses vyjádřit s kým by si chtěla žít po rozvodu rodičů?
- 3) Jakým způsobem probíhal proces rozvodu? Byl/a si přítomna u soudního řízení?
- 4) Udržoval/a si pravidelný kontakt s oběma rodiči?
- 5) Změnil se nějak tvůj vztah k rodičům?
- 6) Vinila/a si matku či otce z rozvodu?
- 7) Jakému z rodičů si byl/a svěřen/a do péče po rozvodu?
- 8) Jaký byl tvůj vztah k matce po rozvodu?
- 9) Jaký byl tvůj vztah k otci po rozvodu?
- 10) Musel/a si v důsledku rozvodu vyhledat odbornou pomoc?

Otázky zabývající se aktuální situací respondentů

- 1) Dokázali spolu rodiče po rozvodu komunikovat?
- 2) Cítil/a si změnu rodičů v přístupu k tobě?
- 3) Udržoval/a si pravidelný kontakt s druhým rodičem?
- 4) Jaký je momentální vztah s tvými rodiči?
- 5) Jak celkově nahlížíš na rozvodovou situaci tvých rodičů?
- 6) Myslíš si, že rozvod rodičů ovlivnil tvůj budoucí osobní život?